

Accommodation in European Penitentiaries - Desire versus Reality

Florin PROCA¹

Abstract: With the evolution of humanity, several aspects of life have changed, such as the possibilities of movement, the resources for obtaining information, the growth and diversification of medical services, the increase in life expectancy, and the positive development of living conditions. In the prehistoric era, man summed up his living conditions as the need to find a place protected from wind, rain, or snow arranged as a shelter, clothing was provided mostly from the fur of hunted animals and the necessary warmth during the cold season was provided by fire made of wood. Over time, people's needs grew and diversified, shelters turned into furnished and equipped homes, clothes began to be made by specialized people called tailors, and the climatic comfort of homes began to be ensured by various installations based on electricity, gas, or other innovative systems. With the advent of penance, there was also the need to equip detention facilities with all the necessary elements for a normal life. If at the beginning prisons were seen as simple locations where the wrongdoer must be incarcerated, nowadays penitentiaries are detention facilities equipped with all the utilities necessary for a decent life and have heating sources, water supply mechanisms, electrical installations, and system of sewage. Initially, the conditions of the incarcerated person were not of interest to any person or authority, but later minimum norms were approved for the accommodation of those who have committed criminal acts or are suspected of committing a crime.

Keywords: rights; evolution; justice; money

Ansamblul/sistemul general de documente referitoare la condițiile de detenție

Locuințele sunt lucrurile în care, de regulă, oamenii investesc cele mai mari sume de bani și acest aspect se justifică prin faptul că cea mai mare parte a timpului este petrecută în interiorul imobilelor. Cu timpul, oamenii au început să amenajeze și alte

¹ PhD Student, Criminal Law and Criminal Enforcement Law specialization, International Free University of Moldova-Chisinau, Address: Vlaicu Pircalab St 52, Chisinau, Republic of Moldova, and Head of the Penitentiary Regime Service, Galati Maximum Security Penitentiary. Corresponding author: proca.florin@yahoo.com.

locuri în care desfășoară activități precum școli, săli de teatru, spitale, fabrici, uzine, cinematografe, hoteluri etc. Din păcate, lumea nu poate fi perfectă și unii încalcă normele penale și ajung să fie condamnați la pedepse cu închisoarea. Standardele de cazare a persoanelor care au fost condamnate pentru fapte prevăzute de legea penală au fost subiectul multor discuții aprinse la nivel internațional. La nivelul Uniunii Europene se dezvoltă un trend puternic de uniformizarea a regulilor minime în ceea ce privește ansamblul condițiilor de detenție. Din păcate pentru popoarele implicate în proces și din fericire pentru cei aflați în detenție, regulile dorite nu țin cont de puterea economică a fiecărui stat în parte, de standardele pe care statele le au în spitale sau în unitățile de învățământ. Acest proces, numit unul de evoluție, este unul care sare anumiți pași ai reformei statale și încearcă să rezolve prima dată problemele celor care au încălcat legea și ulterior se îndreaptă spre problemele cetățenilor care nu au greșit cu nimic.

Ultimul secol a fost unul în care documentele internaționale au început să pună accent pe drepturile și libertățile individuale, ale omului de rând, ale cetățeanului obișnuit. În pragul sărbătorilor de iarnă ale anului 1948, spre finalul unui conflict mondial major, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a realizat un document de importanță majoră pentru libertățile omului, act internațional care avea să fie un exemplu de urmat pentru viitoarele referințe în domeniu. Astfel au fost reglementate drepturi sociale, economice, procedurale, politice și nu în ultimul rând civile. După multe tragedii, violențe de nedescris și multiple pierderi inutile de vieți omenești survenite în urma celui de-al doilea război mondial s-a simțit nevoia pretejerii oamenilor prin documente ratificate de cât mai multe popoare. Statele semnatare au convenit chiar în partea de început a actului internațional faptul că nicio ființă umană nu poate supușă torturii, nu poate fi pedepsită sau tratată în mod crud, degradant sau inuman (Declarația Universală a Drepturilor Omului, 1948, art.5). Cu toate că nu toate statele au fost de acord cu semnarea declarației la acel moment, pe parcursul timpului, odată cu evoluția modului de a percepe omenirea, din ce în ce mai multe popoare au ratificat documentul care are implicație benefică majoră asupra tuturor ramurilor societății.

La mijlocul secolului al XX-lea, în capitala Italiei, la Roma, a fost elaborat de către Consiliul Europei un catalog referitor la drepturile omului. Textului inițial care număra doar 59 de articole i-au fost adăugate, odată cu dezvoltarea societății, protocoale adiționale prin care au fost anexate aspecte relevante referitoare la libertățile cetățenilor. Documentul a vizat diverse drepturi ale cetățenilor și a rămas un ghid pentru puterile legislative ale statelor care au ratificat convenția. În domeniul execuțional penal, au fost vizate mai multe linii precum dreptul la libertate sau dreptul la siguranță dar cel mai des a fost abordată nevoia de interzicere a torturii și a tratamentelor inumane. Convenția Europeană a Drepturilor Omului a stabilit din primele rânduri faptul că nicio persoană nu poate fi supușă pedepselor

inumane sau degradante ori torturii (Convenția Europeană a Drepturilor Omului, 1950, Titlul I, art. 3). Din păcate, cele mai multe reclamații ale persoanelor din detenție vizează chiar acest aspect din diferite laturi ale experienței penitenciare, condiții de cazare, alimentație, asistență medicală, măsuri de siguranță și altele.

Anual sau ori de câte ori se consideră necesar, miniștrii statelor europene se reunesc pentru a stabili, adapta sau modifica reguli generale aplicabile cetățenilor. Cu toate că documentele născute în urma ședințelor sunt doar cu rol de recomandare, ulterior normele interne ale statelor implicate se mulează pe liniile indicate de către Comitetul de miniștri. Ședințele reprezentanților de guvern și-au dovedit imediat eficacitatea, buna colaborare interstatală și importanța majoră pentru întregul colectiv de cetățeni precum și pentru instituțiile implicate în deciziile cu impact asupra membrilor societății. Lumea închisorilor se află într-o permanentă modificare, cu toate că acest aspect nu se observă clar din exteriorul locurilor de deținere. Din acest motiv, periodic ședințele miniștrilor au abordat reguli referitoare la mediul carceral și au trasat linii de bună practică pentru instituțiile din domeniul execuțional penal cât și atribuții și sarcini particulare pentru personalul angajat în penitenciare. În cursul anului 2006, au fost dezbătute în detaliu mai multe aspecte referitoare la condițiile din unitățile de detenție și a fost elaborat un document complex cu recomandări specifice pentru igienă, regimul alimentar, depunerea în închisoare, munca, educația, contactul cu exteriorul, asistența medicală, folosirea forței și altele.

Plecând de la realitatea necesității de reducere a supraaglomerării unităților de custodie a persoanelor condamnate au fost întocmite recomandări clare cu privire la spațiile de detenție. S-a subliniat faptul că toate spațiile de detenție trebuie să respecte regulile minime de igienă, iluminare, încălzire, ventilație, suprafață de locuit, volum de aer și că toate aceste idei trebuie să se regăsească în legislația națională a statelor semnatare. De asemenea, s-a indicat nevoia unor mecanisme interne care să garanteze respectarea condițiilor minime de cazare, indiferent de numărul de persoane custodiate pentru săvârșirea de infracțiuni (REC 2006-2, Partea a II-a, art 18).

O altă întrunire a miniștrilor țărilor europene a avut loc la finalul mileniului trecut, în anul 1999, cu ocazia adunării cu numărul 681, când au fost abordate discuții strict limitate la supraaglomerarea carcerală și la fluctuația efectivelor de deținuți. Cu toate că nu au fost identificate unele soluții imediate pentru decongestionarea penitenciarelor, comitetul a indicat soluții alternative aplicabile pe termen mediu și scurt precum eliberarea condiționată de anumite restricții, suspendarea aplicării pedepsei cu privarea de libertate, munca în folosul comunității, monitorizarea electronică, medierea între victimă și infractor, ordinul de interdicție sau supravegherea sporită (REC 22-99, punctul 15). Cu toate că unele dintre ideile trasate

de către miniștrii statelor membre au fost puse în aplicare iar recomandarea a avut o difuzare foarte largă în spațiul european, din păcate, problema supraaglomerării nu a fost rezolvată și reclamațiile referitoare la condițiile de detenție au crescut.

Cutuma decizională a hotărârilor pronunțate de către CEDO

În zilele noastre, casele fără alimentare de la o sursă de apă, fără energie electrică, fără o conexiune la internet sau fără un sistem de canalizare sunt aproape de neimaginat pentru majoritatea cetățenilor de la orașe. Chiar dacă sunt în detenție, cei care au săvârșit fapte penale trebuie să beneficieze de condiții umane de trai pentru a avea o șansă să fie reintegrați în societate ca elemente utile. Modul în care sunt îndrumați de către personalul unităților de detenție și stilul în care sunt tratați deținuții pe perioada încarcerării vor avea efecte în perioada postexecutorie. În ultimele două decenii reclamațiile celor aflați în executarea unei pedepse privative de libertate au crescut constant iar hotărârile instanțelor de judecată au dovedit nevoia de reducere a supraaglomerării carcerale. Prin deciziile favorabile emise de către instanțe, statele europene au pierdut sume foarte importante de bani și au fost încurajați cât mai mulți infractori să reclame orice breșă din sistemul de detenție. Profitând de faptul că dreptul la corespondență este nelimitat iar dreptul de a reclama o instituție este gratuit și nu poate fi îngrădit, din ce în ce mai mulți deținuți au decis să apeleze la mecanismele justiției în scopul obținerii de disponibilități bănești. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, fiind catalogată ca mama instanțelor europene, a fost asaltată de cereri justificate sau mai puțin întemeiate din partea persoanelor care și-au pierdut libertatea în urma săvârșirii unei infracțiuni. Cele mai multe solicitări au fost respinse ca fiind inadmisibile, rămase fără obiect sau neîntemeiate dar cele care au avut succes au încurajat și alți doritori de bani să-și încerce norocul prin utilizarea mecanismelor juridice în mod gratuit.

Plângeri ale deținuților închiși în Belgia

Situată din punct de vedere geografic în partea de vest a continentului, fiind unul dintre membrii fondatori ai Uniunii Europene, Belgia a fost deseori privită ca un exemplu de urmat pe linia respectării drepturilor și libertăților cetățenilor. Organizată sub forma unui regat și preocupată de construirea de noi facilități de detenție, țara nu a fost ocolită de petițiile persoanelor custodiate în unitățile penitenciare.

În cursul anului 2011, o persoană privată de libertate pe teritoriul belgian a reclamat faptul că a fost încarcerată într-o celulă de doar 8 metri pătrați împreună cu alți doi deținuți care fumau și se drogau. Reclamantul de origine română a precizat și faptul că a fost forțat să doarmă pe o saltea de pe podeaua camerei. Acesta a mai precizat

că a fost mutat în mai multe celule, dintre care una nu avea acces la apă potabilă curentă și grup sanitar. Pe perioada încarcerării, cetățeanul român a solicitat liberarea condiționată în vederea întoarcerii în statul natal dar solicitarea i-a fost respinsă de către instanța de judecată.

Răspunsul oficial al autorităților belgiene a fost faptul că petentul a fost mutat pe perioada detenției în mai multe camere de deținere care aveau suprafețe de locuit diferite, erau dotate cu toalete și ferestre corespunzătoare iar toți cei încarcerați au avut acces la multiple programe educaționale și recreative. Totuși, factorii responsabili au fost nevoiți să prezinte și faptul că într-o cameră de detenție petentului nu i s-a asigurat un pat individual, în altă celulă nu era toaletă iar apa se furniza dimineața și seara după un program stabilit de către conducerea închisorii. Decizia finală (Vasilescu împotriva Belgiei, 2015) în această cauză a rămas definitivă în cursul anului 2015, când a fost stabilită o încălcare a condițiilor de detenție. Mai mult, statul belgian a fost obligat să achite reclamantului în termen de trei luni suma de zece mii de euro cu titlu de daune morale, precum și opt sute de euro pentru acoperirea cheltuielilor de judecată avansate de către persoana aflată în închisoare.

Un alt caz în care statul belgian a fost reclamat cu privire la condițiile de detenție precare din spatele grațiilor a fost demarat de către o persoană de origine germană, născută în 1957. Deținutul a fost condamnat pentru mai multe infracțiuni precum viol, distrugere, furt și posesie ilegală de arme iar instanța de judecată a stabilit, prin hotărârea de condamnare, internarea într-o instituție psihiatrică. Pe perioada încarcerării acesta a fost supus mai multor teste de profil și unii medici au recomandat chiar și izolarea petentului de colectiv din cauza afecțiunilor grave de care suferea. Reclamantul, pe nume Rene Rooman, a solicitat punerea în libertate și internarea într-un centru care poate să-i asigure terapia necesară, solicitând în același timp și transferarea sa în Germania deoarece nu putea comunica eficient cu angajații instituțiilor belgiene, din cauza necunoașterii limbii vorbite. O comisie de asistență socială l-a examinat pe cetățeanul de origine germană precum și situația acestuia și a informat instituția în care era custodiat despre faptul că nu i se asigură condițiile necesare pentru tratarea bolilor de ordin psihic pe care le are. Ancheta a detaliat faptul că terapia nu poate funcționa în condițiile în care nu poate exista o comunicare eficientă între psiholog, psihiatru, asistent social, medic terapeut și pacient. Cu toate că individul cu grave probleme psihice a fost transferat în alt penitenciar care avea un medic vorbitor de limbă germană, la examinarea în urma solicitării de liberare condiționată s-a stabilit faptul că nu s-a făcut niciun progres pe linie medicală pe perioada încarcerării, reclamantul prezintă în continuare un pericol pentru cetățeni iar solicitarea a fost respinsă. Procesul deschis de către persoana privată de libertate a fost unul de durată mare, totuși Curtea a decis prin majoritate de voturi că a existat o încălcare a articolului 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Prin decizia finală de la începutul anului 2019, instanța de judecată a stabilit ca statul

belgian să achite peste 30.000 de euro pentru daunele morale cauzate deținutului, prin imposibilitatea de a-i asigura condițiile de cazare și tratament necesare remedierii problemelor de ordin psihiatric de care suferea (Rooman împotriva Belgiei, 2019).

Plângeri ale deținuților închiși în Croația

Statul cu ieșire generoasă la Marea Adriatică, cu toate că are o populație destul de mică de locuitori și, implicit, un număr redus de persoane care au încălcat legile penale, nu a fost ocolit de decizii care au constatat încălcări în materie de drept execuțional penal. Condițiile de cazare oferite de închisorile statului au fost deseori reclamate la forul superior și nu de puține ori s-au observat neajunsurile sistemului penitenciar croat.

Croația a fost obligată să plătească suma de o mie de euro pentru prejudiciul moral cauzat prin cazarea în condiții de supraaglomerare a unui deținut în anul 2010. Prin decizia luată la Strasbourg, spre finalul anului 2016, petentului i s-au restituit și cheltuielile de judecată cu o valoare de peste trei mii de euro. Reclamantul pe nume Kristijan Mursic, a fost condamnat la o pedeapsă privativă de libertate de doi ani și unsprezece luni pentru infracțiunile de tâlhărie și furt. În perioada petrecută în spatele gratiilor, deținutul a fost unul problematic și a fost transferat la un penitenciar mai restrictiv deoarece a avut o tentativă de evadare. Acesta a reclamat faptul că toate celulele în care a fost cazat erau murdare, nu aveau suficiente piese de mobilier, instalațiile sanitare nu erau delimitate de spațiul de dormit, nu a avut posibilitatea să desfășoare activități lucrative, curțile de plimbare nu erau în aer liber iar hrana se servea doar în camere. Însă principala nemulțumire prezentată de petent a fost ținută pe supraaglomerarea constantă din camere, spațiul individual pentru fiecare deținut fiind unul redus. Aspectele explicate prin apărarea guvernului statului croat nu au fost suficiente pentru convingerea judecătorilor care au admis cererea solicitantului (Mursic împotriva Croației, 2016).

Plângeri ale deținuților închiși în Republica Moldova

Aflată momentan într-o poziție extrem de dificilă, în care trebuie să-și aleagă drumul de viitor între două căi diferite, dar ambele nesigure, mica republică a fost ținta multor reclamații din partea celor încarcerați pe teritoriul său. În ultima perioadă nivelul de școlarizare al celor care ajung în detenție a crescut semnificativ. Sistemul penitenciar a fost obișnuit să cazeze de obicei persoane care nu au urmat nicio formă de învățământ sau au frecventat doar cursurile școlii primare dar în ultimele două-trei decenii, au fost condamnați la închisoare angajați cu funcții importante în

instituțiile de stat sau organisme private, persoane cu nivel mediu sau chiar superior de școlarizare.

Așa a fost și cazul unui director de liceu privat care și-a pierdut libertatea în urma unor suspiciuni de escrocherii și abuz de putere. Arestat și depus în Penitenciarul nr. 13 din capitala țării, fostul director s-a declarat foarte nemulțumit de condițiile precare de cazare și a înaintat peste patruzeci de reclamații la diferite instituții de stat. Acesta a declarat faptul că sunt prea mulți deținuți cazați în celule care nu sunt dotate cu sistem de ventilație, temperatura din camere nu asigură un trai confortabil iar grupul sanitar nu este delimitat de spațiul de dormit. Petentul a mai prezentat faptul că lenjeria de pat i se schimbă foarte rar, salteaua pe care dormea avea paraziți, lumina asigurată în celulă nu-i permitea să citească iar mâncarea primită era de o calitate foarte slabă. Pentru a contracara afirmațiile reclamantului, guvernul moldovean a arătat faptul că deținutul pe nume Valeriu Mitrofan nu a apelat la toate căile de atac oferite de legislația națională înainte de a se adresa Curții Europene a Drepturilor Omului. Cu toate că a petrecut în arest doar o perioadă mică, de șapte luni, instanța internațională a decis că statul l-a cazat în condiții degradante și inumane, fapt pentru care trebuie să fie despăgubit cu suma totală de 6500 de euro. Aspectele invocate de către autorități au fost declarate nerelevante pentru cauză (Mitrofan împotriva Moldovei, 2013) iar plângerile efectuate pe perioada detenției de către fost director de liceu au fost considerate întemeiate.

Un alt caz în care autoritățile au încălcat regulile minime privind condițiile de cazare a fost cel al unui cetățean moldovean, născut la Chișinău în 1961. Acesta a fost inițial arestat pentru posesie de droguri de mare risc, falsificare de documente oficiale și vânzare de valută falsificată. După ce a recunoscut parțial faptele comise, acesta a fost condamnat și încarcerat în mai multe penitenciare. Imediat după începerea executării pedepsei privative de libertate a reclamat mai multe nereguli legate de condițiile slabe de cazare, a prezentat faptul că celulele aveau o suprafață de locuit de doar 20 de metri pătrați și erau cazați între 13 și 20 de deținuți în ele, pe timp de vară era extrem de cald iar în sezonul rece erau temperaturi foarte scăzute în camere. Fiind bolnav de tuberculoză, a fost expus fumatului pasiv, deoarece nu erau camere separate pentru deținuții nefumători iar apa curgea doar la un anumit interval de timp stabilit de către conducerea penitenciarului. Alte aspecte negative prezentate de către deținutul pe nume Vasile Culev au fost direcționate către prezența insectelor în camerele de cazare, mâncarea de calitate foarte slabă, lipsa medicamentelor, motive pentru care acesta a apelat la forma de protest a refuzului de hrană. Deși reprezentanții guvernului au indicat faptul că reclamantul a prezentat unele date eronate cu privire la condițiile de detenție precum supraaglomerarea exagerată sau nemulțumirea că era cazat cu fumători în condițiile în care și acesta fuma foarte mult, instanța a dat câștig de cauză cetățeanului moldovean. Prin decizia finală, în sarcina statului s-a stabilit obligația de a achita

inițiatorului acțiunii o sumă de aproape cinci mii de euro pentru acoperirea cheltuielilor de judecată și acoperirea prejudiciului moral cauzat prin custodierea în condiții inumane și degradante (Culev împotriva Moldovei, 2012) pe perioada executării pedepsei privative de libertate pe teritoriul moldovean.

În scurt timp de la înființare, Curtea și-a dovedit necesitatea iar pe termen mediu și lung și-a expus în nenumărate rânduri eficacitatea și modul exemplar de analiză a situațiilor reclamate de diferiți petenți. Judecătorii au avut uneori obligația de a decide cu privire la situații deosebite, cu implicații majore asupra întregului sistem juridic din țara persoanei reclamante. Un caz atipic a fost cel al unui cetățean al Republicii Moldova care deși și-a pierdut libertatea pentru o perioadă relativ scurtă, a primit cu titlu de daune morale o sumă consistentă. Un comerciant specializat pe instalarea sistemelor de drenaj, a fost inițial reținut apoi arestat preventiv pentru o perioadă de doar 43 de zile. Acesta a fost acuzat că a primit bani de la mai multe persoane pentru efectuarea unor lucrări de specialitate dar nu a mai efectuat lucrările și nu a mai returnat banii clienților. Petentul născut în anul 1974 s-a declarat nemulțumit de faptul că a fost cazat într-o celulă fără pat, fără grup sanitar, fără apă curentă și fără sistem de ventilație. Mai mult, acesta a subliniat faptul că supraaglomerarea era una din problemele minore în comparație cu murdăria, infestarea cu paraziți și șobolani din camerele de cazare, lipsa asistenței medicale și a hainelor curate. Cu toate că autoritățile au declarat faptul că petentului nu i s-au încălcat drepturile, acesta exagerează cu privire la condițiile oferite în spațiile de detenție și nu are nicio dovadă în favoarea sa, instanța internațională a hotărât că a existat o încălcare a articolului 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. De asemenea, pentru scurta perioadă în care a fost privat de libertate, reclamantul a primit suma de șapte mii de euro pentru supunerea la condiții inumane și degradante (Feraru împotriva Moldovei, 2012). Avocatul acestuia, chiar dacă nu a avut dovezi directe cu privire la acuzațiile aduse, și-a construit cazul în mare parte pe un control al unui organism internațional în penitenciarele din Republica Moldova, control efectuat chiar în perioada de detenție a clientului său. Organismul internațional, în urma verificărilor întreprinse, a confirmat condițiile foarte rele în care erau nevoiți să conviețuiască cei aflați în așezămintele de detenție.

Plângeri ale deținuților închiși în Grecia

Țara cu economia bazată în cea mai mare parte pe turism, are peste 1400 de insule în componența sa, numărându-se printre țările cu un nivel de trai ridicat. Poporul democrat face parte din principalele organisme internaționale și se bucură de o poziție geografică extrem de bună, Grecia fiind situată la intersecția a trei continente. Statul cu o populație destul de restrânsă, s-a confruntat periodic cu supraaglomerarea din instituțiile de detenție deși a luat permanent măsuri pentru

reducerea fenomenului. Supraaglomerarea a venit la pachet cu o serie de reclamații îndreptate împotriva factorilor de conducere din penitenciare și a condițiilor de cazare asigurate.

O cerere admisă pentru încălcarea condițiilor minime de detenție a fost elaborată de către un grup de treisprezece deținuți încarcerați pe teritoriul elen, în perioade diferite începând cu anul 2007 și până în cursul anului 2010. Grupul s-a concentrat în jurul inițiatorului pe nume Dimitrios Samaras, care a fost cazat în Penitenciarul Ioannina.

Toți petenții au acuzat faptul că au fost înghesuiți în celule supraaglomerate, fără scaune sau mese, nu au beneficiat de tratamente medicale corespunzătoare bolilor de care sufereau și nu au fost implicați în activități educaționale, recreative sau sportive, fiind ținuti în cea mai mare parte a zile închiși în celulele de dimensiuni foarte mici. Cu toate că autoritățile statului grec au încercat să demonteze acuzațiile petenților, prin prezentarea aspectelor pozitive ale așezămintelor de detenție, nu au putut nega gradul de aglomerare care a ajuns la aproape triplul capacității legale de deținere. Acest aspect a fost suficient pentru declararea condițiilor de cazare din unitățile de detenție ca fiind inumane și degradante iar statul a fost obligat la plata unor sume compensatorii consistente. Decizia finală, care s-a luat în unanimitate de voturi, a specificat faptul că reclamantii vor fi despăgubiți cu diferite sume de bani, între 8.000 de euro și 49.000 de euro (Samaras împotriva Greciei, 2012).

De cele mai multe ori, lucrurile făcute în echipă ies mai bine decât cele făcute în mod individual iar acest lucru a fost observat și de către cei care reclamă modul de asigurarea a drepturilor în perioada de executare a pedepselor privative de libertate. Instanța a primit în cursul anului 2009, o cerere de la mai multe persoane private de libertate într-o închisoare a statului elen. Inițiată de un deținut numit Dimitrios Tzamalīs, reclamația a punctat aspecte negative legate de supraaglomerare, lipsa pieselor de mobilier și a medicamentelor iar solicitarea a fost completată prin adăugarea unor fotografii din celule. Și de această dată hotărârea judecătorilor (Tzamalīs și alții împotriva Greciei, 2013) a fost luată cu unanimitate de voturi, iar cei paisprezece petenți au primit sume consistente cu titlu de daune morale pentru condițiile precare oferite de penitenciarele în care și-au ispășit pedeapsa privativă de libertate.

Plângeri ale deținuților închiși în Rusia

Cea mai întinsă țară a lumii, desfășurată pe două continente și renumită pentru resursele energetice precum și pentru capacitatea militară, Federația Rusă a fost privită constant ca o putere mondială destul de rigidă. Penitenciarele de pe acest

teritoriu sunt cunoscute ca fiind unele foarte dure pentru cei care le calcă pragul iar reclamațiile din acest domeniu nu au întârziat să apară.

Un condamnat născut în anul 1967 a apelat la Curtea Europeană a Drepturilor Omului și a prezentat condițiile grele pe care le-a trăit în detenție. Petentul a fost arestat și condamnat pentru săvârșirea mai multor infracțiuni precum posesie ilegală de arme de foc, răpire, înșelăciuni, achiziționarea și deținerea de droguri. Încarcerat într-o închisoare din Moscova, acesta a fost mutat frecvent dintr-o cameră de cazare în alta și a prezentat instanței faptul că spațiile erau insuficiente pentru persoanele private de libertate și unii erau obligați să doarmă pe podea. O altă latură negativă a fost evidențiată prin faptul că celor condamnați li se oferea posibilitatea de a ieși la activități în afara celulelor doar o oră pe zi iar îmbăierea era posibilă doar o dată pe săptămână. A fost, de asemenea, contestată și igiena din celulele pline de gândaci, insecte și păduchi. A fost subliniat faptul că grupurile sanitare se aflau la o distanță foarte mică de zona dedicată servitului hranei iar când persoanele încarcerate erau escortate la instanțele de judecată nu primeau hrana de dimineață, deoarece plecau foarte devreme spre locațiile de destinație. Guvernul rus a expus condițiile de cazare oferite applicantului dar argumentele au fost considerate insuficiente pentru judecători, aceștia au decis (Idalov împotriva Rusiei, 2012), cu unanimitate de voturi, faptul că au fost încălcate condițiile minime de cazare și au hotărât plata sumei de aproape zece mii de euro de către Rusia către petent.

Anul 2012 a fost unul care s-a remarcat prin deciziile favorabile deținuților care au reclamat condițiile inumane de detenție. Sistemul penitenciar este de regulă unul închis, ușor inflexibil și evită expunerea în mass media din motive de securitate. Deseori, autoritățile sunt acuzate de faptul că mușamalizează realitatea din penitenciare sau o expun în mod favorabil, prezentând doar părțile pozitive. Așa a fost și cazul unor cetățeni de origine rusă, condamnați la pedeapsa cu închisoarea, care au informat Curtea Europeană a Drepturilor Omului cu privire la condițiile din penitenciarele din spațiul statului rus. Sub îndrumarea deținutului pe nume Sergey Mikhaylovich Ananyev, aceștia au expus faptul că au fost privați de dreptul de a avea unele căi de atac interne și nu au putut sesiza neregulile forului superior din țara lor. Sesizarea s-a bazat în mare parte pe supraaglomerarea din închisori, pe lipsa spațiilor pentru desfășurarea în condiții decente a activităților și a avut un final (Ananyev împotriva Rusiei, 2012) favorabil petenților care au primit sume de bani cu titlu de daune morale și cheltuieli de judecată.

Plângeri ale deținuților închiși în Polonia

Republica organizată pe șaisprezece voievodate se bucură de o poziție centrală pe vechiul continent european și este considerată o țară dezvoltată în care corupția are un nivel foarte redus. În ciuda tuturor acestor aspecte pozitive, condițiile de detenție

precare au furnizat numeroase plângeri din partea celor care își executau pedeapsa privativă de libertate pe teritoriul său. Unele dintre reclamații s-au concretizat prin decizii favorabile petenților și prin obligarea statului polon la plata unor sume cu titlu de despăgubire pentru supunerea la tratamente inumane sau degradante.

Un cetățean născut în anul 1971, condamnat la o pedeapsă privativă de libertate pe care a executat-o în mai multe unități de detenție de pe teritoriul statului polonez a deschis o acțiune privind împrejurările în care și-a executat pedeapsa. Reclamația a însumat multe nereguli dar s-a concentrat în special pe lipsa spațiilor, atât supraaglomerarea celulelor de cazare cât și suprafața insuficientă a curților de plimbare. Deținutul a făcut anterior mai multe plângeri la instituții interne cu privire la insuficiența spațiilor de cazare din camere și din spațiile de desfășurarea a diferitelor activități specifice, însă toate solicitările i-au fost respinse. Acest aspect a avut un rol definitoriu în hotărârea judecătorilor care au constatat o încălcare a condițiilor minime de cazare (Orchowsky împotriva Poloniei, 2010) și au stabilit că este necesară o compensare bănească pentru perioada petrecută în detenție cu titlu de daune morale pentru cazarea în condiții improprii.

Instanța de la Strasbourg a mai soluționat în mod definitiv și plângerea deținutului Norbert Sikorski, persoană care în urma hotărârii de condamnare a executat pedeapsa cu privarea de libertate în patru unități penitenciare de pe teritoriu Poloniei. Și de această dată instanța europeană a considerat că este necesară o compensație materială pentru prejudiciile morale cauzate de factorii detenției. Situația prezentată de petent făcea referire la posibilitatea de a petrece timpul la activități în afara camerei pentru o perioadă de doar o oră pe zi, la lipsa spațiului din celule unde erau obligați să stea în cea mai mare parte a timpului în pat precum și la faptul că a fost obligat să stea la comun cu alți deținuți fumători iar el era nefumător. Petentul a mai reclamat și lipsa activităților educaționale și recreative, lipsa posibilității de a presta activități lucrative, iluminatul slab din celule care era cauzat de poziționarea paturilor suprapuse în dreptul ferestrei camerei și condițiile de igienă precare. Cu toate că autoritățile au încercat să prezinte într-un mod favorabil situația din închisori, prin expunerea părților pozitive ale detenției, decizia favorabilă celui lipsit de libertate a fost luată cu unanimitate de voturi și a subliniat cazarea în condiții inumane și degradante (Norbert împotriva Poloniei, 2010).

Plângeri ale deținuților închiși în Franța

Situată în topul primelor cinci puteri armate ale lumii, cu un indice de dezvoltare foarte ridicat și o economie stabilă, Franța găzduiește sediul Curții Europene a Drepturilor Omului în renumitul său oraș, Strasbourg. Cu toate aceste puncte forte, fiind recunoscută ca o republică democrată care susține permanent acțiunile și mecanismele care protejează drepturile cetățenilor, nu de puține ori, a primit decizii

definitive în care au fost stabilite încălcări ale drepturilor persoanelor private de libertate.

Gestionarea în condiții bune a unui grup de deținuți devine și mai grea într-o țară cu nivel ridicat de trai datorită obișnuinței cu standarde ridicate în viața de zi cu zi a celor care calcă pragul închisorilor. Pe lângă șocul pierderii unui drept foarte important, libertatea, cei condamnați la închisoare capătă de regulă un sentiment de frustrare din cauza situației în care se află și în același timp o constantă nemulțumire cu privire la tot ceea ce observă în jurul lor. Uneori, toate aceste stări se direcționează negativ împotriva angajaților și a instituției care îi custodiază, condamnații devenind revendicativi și canalizați pe ideea că cei din jurul lor le doresc răul sau sunt vinovați în parte pentru necazul lor.

Un cetățean algerian, încarcerat pe teritoriul francez, în vârstă de 50 de ani la acel moment, a deschis o acțiune în instanță împotriva statului. Reclamantul pe nume Mohammed Helhal, a fost condamnat la pedeapsa cu închisoarea pentru un cumul de infracțiuni extrem de grave precum omor, deținerea și folosirea de arme de foc, tentativă de omor și amenințare. La debutul traseului carceral, acesta era închis în penitenciarul din zona Nancy și a avut o tentativă de evadare. Nereușita i-a cauzat o fractură de coloană vertebrală, deoarece în încercarea de a se sustrage de la executarea pedepsei primite a căzut de la o înălțime de câțiva metri. După acest incident, reclamantul s-a recuperat foarte greu și nu a mai reușit să se deplaseze decât cu ajutorul unui scaun cu rotile. După ce a cerut să fie pus în libertate pe motive medicale și a primit un răspuns negativ de la autoritățile statului francez, a decis să se adreseze forului superior. Cetățeanul algerian a reclamat faptul că unitățile de detenție nu erau dotate cu scări pentru persoanele invalide, nu putea ieși din această cauză la toate activitățile educative, culturale, sociale sau recreative desfășurate în penitenciar și nu putea să facă duș decât asistat de către alt deținut. Pe parcursul executării pedepsei a fost evaluat de mai mulți medici care au constatat problemele grave pe care acesta le avea. Ulterior, petentul a reclamat și faptul că în detenție nu i se asigură condițiile optime din punct de vedere medical și a cerut o sumă de 30.000 de euro pentru faptul că a avut parte de un tratament degradant și inuman. Cu toate că judecătorii (Helhal împotriva Franței, 2015) au acceptat aproximativ un sfert din pretențiile sale materiale, în urma analizării tuturor dovezilor depuse la dosar, au admis cu unanimitate de voturi cererea sa și au expus faptul că a fost supus unor condiții inumane și degradante.

O decizie definitivă recentă, care a constatat încălcarea condițiilor minime de cazare în penitenciarele din Franța, a venit în cursul anului 2020, când nu mai puțin de 32 de persoane private de libertate s-au plâns de condițiile în care își execută pedeapsa cu închisoarea. Deținuții erau încarcerați în diferite unități de pe teritoriul statului francez și cei mai mulți dintre ei au ales să-și păstreze anonimă identitatea. Plângerea

a însumat diverse puncte negative referitoare la supraaglomerarea din închisori, care forța pe unii dintre cei custodiați să doarmă pe saltele așezate direct pe podea, la igiena precară din camere, la zgomotul continuu produs de lucrările de reparații din clădiri, la prezența șobolanilor și a insectelor, la hrana insuficientă servită către populația carcerală, la numărul redus al activităților sociale, culturale și educative oferite celor lipsiți de libertate sau la lipsa confidențialității convorbirilor telefonice cu familia sau prietenii din exteriorul închisorii.

Toate acestea au contat foarte mult în ochii decidenților și au condus la pierderea unei sume foarte mari pentru Franța, statul fiind obligat (J.M.B. împotriva Franței, 2020) să despăgubească toți reclamanții cu sume cuprinse între patru și douăzeci și cinci de mii de euro. Având în vedere că cele mai multe dintre probleme au apărut din cauza gradului mare de ocupare a așezămintelor de deținere precum și faptul că a fost achitată o sumă consistentă către reclamanți, se impune analiza oportunității construirii unor noi spații de cazare.

Plângeri ale deținuților închiși în Slovenia

Statul situat în partea de sud a centrului european, are capitala la Ljubljana și reprezintă o țară foarte mică, economia sa fiind pe aceeași măsură. Beneficiile sale se evidențiază prin existența pe teritoriul său a unei rețele impresionante de râuri și a multor suprafețe verzi. Și în statele mici există, din păcate, fenomenul infracțional iar acesta determină la rândul său nevoia construirii unităților de detenție.

Doi cetățeni ai statelor Slovenia și Serbia au împărțit o celulă de detenție a unui penitenciar de pe teritoriul sloven și fiind nemulțumiți de spațiul în care au fost privați de libertate au decis să înainteze o plângere comună și să ceară despăgubiri în valoare de 15000 de euro pentru fiecare. Cei doi colegi de cameră au prezentat situația lor ca fiind una degradantă, indicând spațiul insuficient, temperatura extrem de ridicată din cameră pe perioada anotimpului cald și faptul că erau obligați să servească hrana doar în camerele de deținere. Alte nereguli subliniate prin reclamație au prezentat perioada scurtă în care puteau face baie, spațiile restrânse de desfășurare a activităților din afara celulelor de detenție, precum și serviciile medicale și sociale de calitate slabă. Cu toate că toate aspectele evidențiate de cele două persoane private de libertate reprezintă o stare de normalitate în multe penitenciare europene, instanța a decis că și-au executat pedeapsa privată de libertate în condiții inumane și degradante iar pentru acest lucru, statul trebuie să-i despăgubească. Probabil, decizia (Mandic și Jovic împotriva Sloveniei, 2012) definitivă a fost luată și pe fondul unor rapoarte negative ale organismelor internaționale cu privire la aglomerarea din acea perioadă a unităților de detenție ale Sloveniei. Constatările instituțiilor specializate pe verificarea modului de executare a pedepselor cu închisoarea, coroborate cu deficiențele subliniate de către

petenți, au avut un rol decisiv în stabilirea hotărârii judecătorilor care au catalogat plângerea ca fiind una întemeiată.

Nerespectarea articolului 3 al Convenției Europene a Drepturilor Omului a mai fost indicată și prin hotărârea definitivă a sesizării făcute de către trei cetățeni sloveni, în pragul sărbătorilor de iarnă ale anului 2009. Nemulțumirile celor trei persoane încarcerate au fost direcționate pe lipsa spațiului suficient de cazare, pe condițiile sanitare precare, expunerea la violențe din partea altor deținuți, asistența medicală și psihosocială de un nivel scăzut, precum și pe timpul limitat petrecut în afara camerelor de deținere. În ciuda faptului că reprezentanții Guvernului de la Ljubljana au prezentat condițiile din penitenciare ca fiind unele decente și au considerat acuzațiile petenților total nefondate, judecătorii au acordat în unanimitate o sumă consistentă celor trei reclamanți, atât pentru daunele morale cauzate prin privarea de libertate în condiții degradante cât și pentru cheltuielile ocazionate de proces (Strucl și alții împotriva Sloveniei, 2012).

Concluzii

Capacitatea de adaptare rapidă a deținuților la slăbiciunile normelor, legilor sau a deciziilor instituționale, coroborată cu orientarea celor mai mulți dintre aceștia spre latura pecuniară a vieții, au condus la considerarea detenției ca un mijloc de procurare a unor sume mai mici sau mai mari de bani. Unii dintre cei mai vechi vizitatori ai unităților de detenție au observat trendul actual de percepere a drepturilor omului, au speculat acest lucru, au căutat și găsit mici breșe în cadrul legislativ, au reclamat mici deficiențe la instituții cu putere decizională și au cerut cu titlu de daune morale sume exorbitante. Unii dintre aceștia chiar au câștigat sume importante de bani reclamând nerespectarea tuturor condițiilor prevăzute în documente referitoare la sistemul penitenciar. Alții au văzut în asta o oportunitate de a face rost și de mai mulți bani și au asigurat altora căile și modelul de reclamație pentru condițiile de detenție în schimbul unui anumit procent din sumele finale câștigate în urma procesului.

Din păcate, în acest joc aflat la limita moralității și a legalității au intrat și foarte mulți avocați care caută persoane private de libertate pe care să le reprezinte. Așa numiții apărători, identifică deținuți, de regulă pe cei fără familii sau fonduri bănești, pe care îi conving să înainteze plângeri împotriva autorităților și le oferă asistență juridică gratuită cu simpla condiție de a primi o cotă foarte mare din eventualele sume câștigate pentru încălcarea normelor privind condițiile de detenție.

Ideea lăsării celor privați de libertate în condiții inumane ori degradante nici nu încapă în discuții în secolul XXI, nu poate fi acceptată în contextul actual legislativ și nu este normal să existe nici măcar în practică. Totuși, ar trebui făcută o paralelă

pentru fiecare stat în parte între condițiile de cazare din spitale, școli și penitenciare. Este foarte greu de respectat o regulă generală la același nivel pentru state cu puteri financiare diferite. Considerăm necesară o coroborare a condițiilor din penitenciar cu cele din școli și spitale precum și cu nivelul de dezvoltare a statului în care se află unitatea de detenție. Nu este o stare de normalitate ca suma condițiilor de trai să fie mai bune într-un penitenciar decât într-un spital. Nu este moral ca individul care a săvârșit o faptă penală să primească mai mult decât cel care nu a încălcat normele legale dar are o problemă de sănătate ce a impus internarea în spital. Pe aceeași linie de idei, evoluția societății nu va fi pe un trend ascendent dacă deținuților li se asigură condiții mai bune decât școlărilor.

Bibliografie

Culev case against the Republic of Moldova at the ECtHR, final decision of 17 April 2012, available at [HUDOC - European Court of Human Rights \(coe.int\)](#).

European Convention on Human Rights, Council of Europe, Rome, November 4, 1950, Title I, art. 3.

Mitrofan case against the Republic of Moldova at the ECtHR, final decision of 15 April 2013, available at [MITROFAN v. THE REPUBLIC OF MOLDOVA \(coe.int\)](#).

Recommendation on Prison Overcrowding and Prison Population Inflation, R22(99), Committee of Ministers of Member States, 30 September 1999. para 15, available at [CONSILIUL EUROPEI \(coe.int\)](#).

Recommendation regarding the European prison rules, REC(2006)2, to the Committee of Ministers of the member states, January 11, 2006, Part II, art. 18, points 2 and 4, available at [CONSILIUL EUROPEI \(gov.ro\)](#).

The case of Ananyev and others v. Russia at the ECtHR, final decision of 10 January 2012, available at [ANANYEV AND OTHERS v. RUSSIA \(coe.int\)](#).

The case of Ferraru against the Republic of Moldova at the ECHR, final decision of 24.04.2012, available at [FERARU v. MOLDOVA \(coe.int\)](#).

The case of Helhal v. France at the ECtHR, final decision of 19 May 2015, available at [HELHAL v. FRANCE \(coe.int\)](#).

The case of Idalov v. Russia at the ECtHR, final decision of 22 May 2012, available at [IDALOV v. RUSSIA \(coe.int\)](#).

The case of J.M.B. and others v. France at the ECtHR, final decision of 30 May 2020, available at [HUDOC - European Court of Human Rights \(coe.int\)](#).

The case of Mandic and Jovic v. Slovenia at the ECtHR, final decision of 20 January 2012, available at [MANDIĆ AND JOVIĆ v. SLOVENIA \(coe.int\)](#).

The case of Mursic v. Croatia at the ECtHR, final decision of 26 October 2016, available at [MURŠIĆ v. CROATIA \(coe.int\)](#).

The case of Norbert v. Poland at the ECtHR, final decision of 22 January 2010, available at [NORBERT SIKORSKI c. POLOGNE \(coe.int\)](#).

The case of Orchowsky v. Poland at the ECtHR, final decision of 22 January 2010, available at [ORCHOWSKI v. POLAND \(coe.int\)](#).

The case of Rooman v. Belgium at the ECtHR, final decision of 31 January 2019, available at [ROOMAN v. BELGIUM \(coe.int\)](#).

The case of Samaras and others v. Greece at the ECtHR, final decision of 28 May 2012, available at [SAMARAS ET AUTRES c. GRECE \(coe.int\)](#).

The case of Strucl and others v. Slovenia at the ECtHR, final decision of 20 January 2012, available at [STRUCL AND OTHERS v. SLOVENIA \(coe.int\)](#).

The case of Tzamalis and others v. Greece at the ECtHR, final decision of 4 March 2013, available at [TZAMALIS ET AUTRES c. GRÈCE \(coe.int\)](#).

The Vasilescu case against Belgium at the ECtHR, Final Decision of 20.04.2015, available at [VASILESCU c. BELGIQUE \(coe.int\)](#).

Universal Declaration of Human Rights, United Nations General Assembly, 10 December 1948, art. 5.